

Osnova zahrnuje pouze základní informace, pro úspěšné zakončení předmětu je nezbytné studovat také z doporučené literatury!

Co je to věda?

Každodenní znalosti	Vědecké poznání
<ul style="list-style-type: none"> • Uspořádány podle subjektivní důležitosti • Rutinní jednání • Neorganizované poznávání • Vyhýbání se pochybnostem • Zaměření se na jeden význam • Ústí forma	<ul style="list-style-type: none"> • Uspořádány podle určitých kritérií / objektivní • Systematizované vědění • Organizované poznávání • Systematizace pochybností • Uznání plurality významů • Písemná forma

Věda znamená dvojí:

- **Soubor** systematicky seříděných poznatků o určité oblasti
- **Proces** vytváření těchto poznatků pomocí určitých pravidel

Věda jako metoda zkoumání a vytváření znalostí

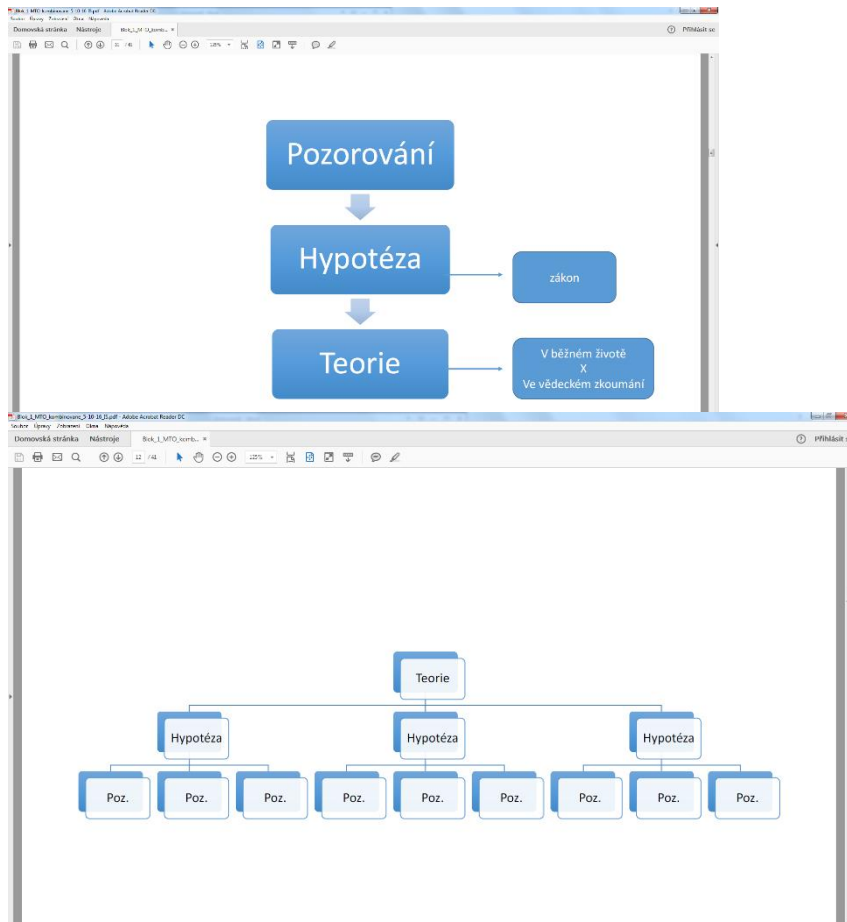
- Věda přijímá autoritu **empirických dat** – otázky ve vědě zodpovídáme pomocí dat a její představy jsou prostřednictvím dat testovány.
- Pro vysvětlení dat vytváří věda **teorii**, kterou testuje pomocí dalších dat

6 principů vědecké metody:

- **Empirická ověřitelnost**
- Studie a její závěry jsou **opakovatelné**
- Studie je **objektivní** (nezávislá na osobě výzkumníka)
- Studie je **transparentní** – otevřená kontrole
- Hypotézu je možné **falsifikovat**
- **Logicky koherentní**

(Scholten, 2016, online)

Pro vysvětlení dat věda vytváří **teorii**....

Teorie je soubor vzájemně souvisejících konstruktů (pojmů), definicí a výroků, který představuje systematický pohled na jevy tím, že specifikuje vztahy mezi proměnnými, s cílem vysvětlit a předpovědět tyto jevy.“ (Kerlinger, 1972: 2)

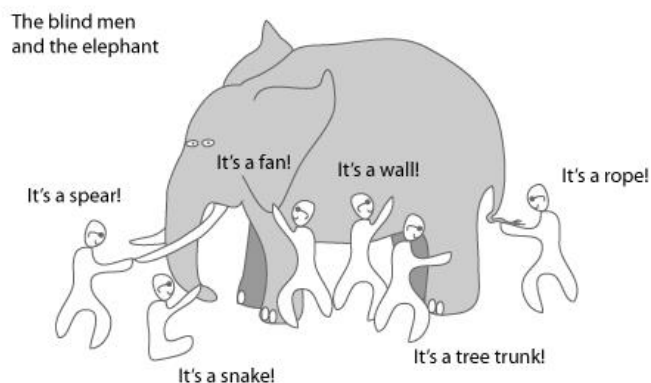
Ve vědeckém zkoumání neexistuje jistota!

Paradigma

- „...je způsob pohledu na svět. Je to názor, jak se má dělat věda.“ (Punch, 2006: 52)
- „Konsensus mezi vědci o tom, jak by měly být problémy chápány a zkoumány.“ (Kuhn, 1962)

- Vědci se v rámci jednoho paradigmatu shodnou na tom:
- Že určitý problém existuje
- Jakými způsoby může být zkoumán

- ROZDÍL:
- V tom, na jakých teoretických východiscích staví:
- Epistemologie vs. Ontologie
- Filozofie

Má vliv na to:

- Co považujeme za problematické?
- Jaké otázky si položíme?
- Jaká data a jakým způsobem budeme sbírat?
- Jak budou zkoumané koncepty operacionalizovány a analyzovány?

- VÝZKUMNÁ METODOLOGIE

Přírodní vs. sociální vědy

Přírodní vědy	Sociální vědy
<ul style="list-style-type: none"> • Deterministické závěry • Universální platnost závěrů • Kauzalita 	<ul style="list-style-type: none"> • Pravděpodobnostní závěry • Omezená platnost závěrů • Obtížné nalezení důkazů o kauzalitě

Kauzalita a korelace

- **Korelace** = statistický vztah mezi proměnnými
= A a B jsou pozorovány současně
- **Kauzalita** = příčinná souvislost mezi proměnnými (je nutné splnit podmínku kauzálního vztahu)
= A způsobuje B

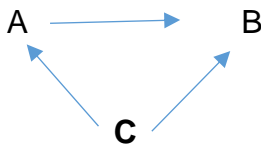
Kauzalita

- Abychom mohli prohlásit, že vztah mezi dvěma proměnnými má kauzální charakter:
- Musí existovat souběžné změny v obou proměnných
- Musíme vyloučit existenci další, vnější příčiny
- Změny v obou proměnných musí nastat v logickém časovém pořadí (Disman, p. 28)

Kauzalitu může prokázat pouze **experiment**

Intervenující proměnná

Rozsáhlost přirozených systémů v sociálních vědách

- Riziko zkreslení:
Nelze dosáhnout úplného popsání přirozeného systému, vždy pracujeme s **redukovaným popisem** reality.
  - redukce počtu analyzovaných vztahů mezi proměnnými
  - redukce populace na vzorek
  - redukce časového kontinua na jeden časový bod

Experiment

Experiment = jediná výzkumná metoda, která umí **dokázat kauzální vztahy**

Výzkumník manipuluje s nezávislou proměnnou (např. metoda výuky, tréninkový plán, léčba, vystavení sledování programu s násilným obsahem, intenzita osvětlení) a zjišťuje, jaký to má důsledek na závisle proměnnou (např. množství znalostí, uběhnutá rychlost, zdravotní stav, agresivita, pracovní výkon)

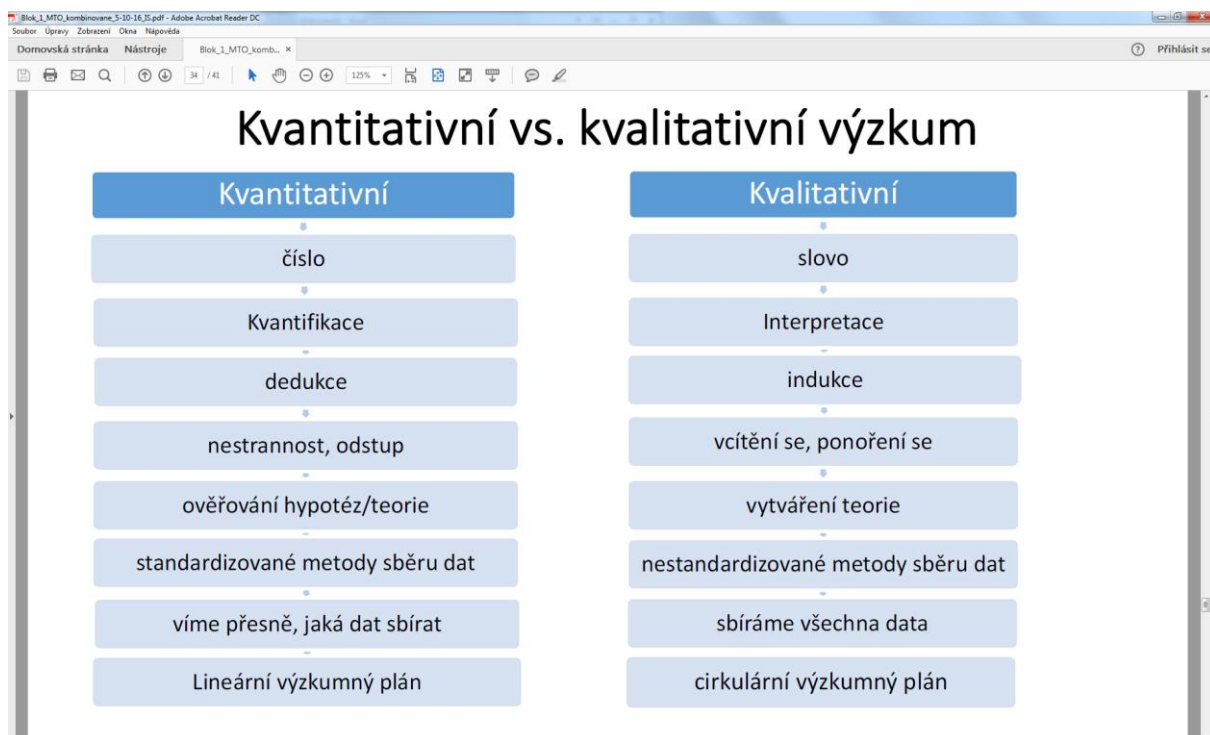
Klasický experiment

1. Náhodné rozdělení do experimentální a kontrolní skupiny (experiment porovnává účinky!)
2. Měření
3. Vystavení experimentální skupiny experimentální proměnné (kontrolované výzkumníkem)
4. Měření – existuje statisticky významný rozdíl mezi skupinami?

Limity experimentu

- Retenční test
- Hawthornský efekt

Kvantitativní vs. kvalitativní výzkum

Lineární výzkumný plán	Cirkulární výzkumný plán

Kdy zvolit jaký přístup?

Kvantitativní	Kvalitativní
---------------	--------------

<ul style="list-style-type: none"> • Fenomén, o kterém máme nějaké informace • Aplikace teorie • Dokážeme zformulovat hypotézu, známe proměnné • Ambice zobecňovat závěry na populaci	<ul style="list-style-type: none"> • Nové téma, neexistuje teorie, je těžké identifikovat proměnné • Je třeba studovat aktéry v jejich přirozeném prostředí • Zájem o význam a interpretace, porozumění z pohledu aktérů • Nemáme ambice zobecňovat závěry na populaci

Příklad kvantitativního výzkumu:

Postoj veřejnosti k lidem s postižením

Cílem tohoto šetření bylo (1) popsat, jaké postoje zaujímá česká společnost vůči lidem s různými druhy postižení; (2) přispět k poznání, na základě jakých demografických charakteristik je možné předpokládat vyšší, nebo nižší míru sociální distance.

Hypotézy:

- Mladší lidé mají pozitivnější postoje k osobám s postižením než lidé starší.
- Vzdělanější lidé mají pozitivnější postoje k osobám s postižením než lidé méně vzdělaní.
- Ženy mají pozitivnější postoje k osobám s postižením než muži.

(Pančocha, K. 2013. postižení jako axiologická kategorie sociální participace. Brno: MUNI Press)

Příklad kvalitativního výzkumu:

(Re)produkce genderu v každodennosti školní třídy

Cílem práce je analýza (re)produkce genderu ve školní třídě. Jak již bylo řečeno, výzkum je zakotven v paradigmatu interpretativní sociologie, konkrétně využívá etnografickou metodologii. Těžiště interpretativní sociologie spočívá v důrazu na detaily každodenního života a tvorbu kulturních významů prostřednictvím mechanismů odehrávajících se v každodennosti sociálních aktérů....

- Výzkum byl pojat jako případová studie (case study) jedné školní třídy. Tato případová studie využívá etnografického designu. Je založena na dlouhodobém pozorování

(Jarkovská, L. 2009. *Genderová reprodukce v každodennosti školní třídy: Etnografický výzkum*. Disertační práce. Brno: MU)

Induktivní a deduktivní přístup

• Indukce

- metoda usuzování, v níž závěr obsahuje informaci, která přesahuje informace (empirického původu) ve východisku
- Závěry na základě opakování mají pravděpodobnostní charakter

• Dedukce

- Obsahuje informace menší nebo shodné s informacemi v předpokladech
  - přijaté/zamítnuté hypotézy
-